Mikko Mehtonen

Lausunto
13.10.2025
505/03.01.01/2025

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaosto

HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Kunnilla talousnäkymät synkentyneet

Kuntien tehtäviä ja rahoitusta muutetaan ensi vuonna jälleen monilla eri päätöksillä. Kuntien rahoitukseen kohdennetaan useita leikkauksia indeksijarrun, normien keventämisen ja kotoutumiskorvausten tehostamisen nimissä. Lisäksi ensi vuodelle kohdistetaan suora 75 miljoonan euron valtionosuusleikkaus.

Toisaalta kuntien taloutta vahvistettiin vuoden 2025 alussa sote-siirtoon liittyvällä 277 miljoonan euron kompensaatiolla. Maapohjan kiinteistöveron alarajakorotus lisää kuntien tuloja mutta vaikutus rajautuu vain harvoihin kuntiin. Kaikki kuntien talouteen keskeisesti vaikuttavat tekijät huomioiden voidaan todeta, että **valtion toimet heikentävät kuntataloutta ensi vuonna sekä koko hallituskauden aikana**.

Kuntien talousnäkymät heikkenevät parhaillaan. Kuntatalouden tulos painuu jo kuluvana vuonna lähelle nollaa ja toiminnan ja investointien rahavirta heikkenee miljardiluokan alijäämään. Kuntatalouden tila pysyy vaikeana koko kehyskauden. Yksittäisten kuntien taloudellisia lähtökohtia varjostavat muun muassa työttömyyden nousu, sote-uudistuksen tasauserät sekä sote-kiinteistöistä aiheutuva kiinteistöriski. Väestömuutoksesta aiheutuva rakennemuutos aiheuttaa ylimääräisiä kuluja kunnille. Kuntaliiton syksyn 2025 talousbarometrin mukaan neljä viidestä kuntavastaajasta näkee kuntansa taloudellisen liikkumavaran kapenevan pitkällä aikavälillä.

Työttömyyden kulut ylittävät ennakkoarviot

Vuoden alussa voimaan tullut TE-palveluiden uudistus on vaikuttanut ennakoitua kovemmin kuntien talouteen. Työttömyyden rajun kasvun myötä työllisyysalueiden asiakasmäärät ja kuntien rahoittamat työttömyysturvamenot ovat lisääntyneet odotettua voimakkaammin.

Kuntaliiton arvion mukaan työllisyyspalvelut siirtyivät kunnille noin 100 miljoonaa euroa aliresursoituna. Tämän lisäksi kuntien työttömyysturvaan

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

liittyvä uusi rahoitusmalli on ylittämässä kompensoidun tason kuluvana vuonna vajaalla 100 miljoonalla eurolla.

Lisäksi hallituksen muut säästöpäätökset, kuten asumistuen ja työttömyysetuuksien leikkaukset, ovat lisänneet perustoimeentulotuen tarvetta. On mahdollista, että perustoimeentulotuen kustannukset nousevat kuluvana vuonna jopa miljardiin euroon. Tämä tarkoittaisi kunnille noin 100–150 miljoonan euron kustannusten nousua vuonna 2027[1)].

TE-uudistukseen liittyvä rahoitusvaje sekä perustoimeentulotuen kasvun arvioidaan aiheuttavan kunnille yhteensä noin 300 miljoonan euron lisäkustannuksen.

Pitkäaikaistyöttömyys haasteena

Työttömyyden rakenteessa on havaittavissa huolestuttava kehityskulku. Pitkäaikaistyöttömien määrä on noussut ennätyskorkealle – yhtä suureksi kuin vuoden 2015 huippulukemissa. Yli 400 päivää työttömänä olleet kattavat jo peräti 80 % kuntien työttömyysturvakuluista.

Lisääntyneen pitkäaikaistyöttömyyden vastapainona, KELA:n etuuskulutietojen mukaan, 100–200 päivää työttömänä olleiden määrä on laskenut huhtikuusta 2025 alkaen. Tämä ei tosin näy kuntien työttömyysturvakuluissa, koska valtaosa kuntien etuuskuluista aiheutuu pitkäaikaistyöttömistä. Vaikka työllisyys kääntyisi kasvuun, kuluu vähintään vuosi, ennen kuin muutos alkaa näkymään pitkäaikaistyöttömyydessä. Tämän takia kunnissa tullaan maksamaan vielä pitkään korkeita etuuskuluja.

Tulorekisterin tietojen perusteella palkkasumman kehitys on kuitenkin edelleen vaisua. Mahdollisen käänteen pitäisi näkyä myös palkkatuloissa – tosin mahdollisesti viiveellä, sillä työllisyystilanteen parantuessa palkataan usein ensin osa-aikaisia, jolloin palkkasummavaikutus on aluksi pieni. Tulorekisteristä emme siis näe vielä todisteita työllisyystilanteen käänteestä.

1) Kunnat rahoittavat puolet perustoimeentulotuen menoista. Kuntien maksuosuus peritään kunnilta kahden vuoden viiveellä.

Työttömien tilastointi ja aktivointiaste

Työttömyystilanteen arvioinnissa on syytä kiinnittää huomioita oikeisiin mittareihin. Eri työttömyystilastoissa[2)] työtön määritellään eri tavoin. Esimerkiksi suppean työttömyyden (työttömät työnhakijat) kasvusta iso osa selittyy aktivointiasteen laskulla, eli sillä, että osa asiakkaista on siirtynyt tilastoissa TE-palveluista työttömiksi työnhakijoiksi. **Vaikka tilastointierot selittävät osan työttömien työnhakijoiden määrän kasvusta, on työllisyystilanne silti aidosti heikentynyt edellisvuosista.**

Todellisuudessa aktivointiaste lähti laskuun jo vuoden 2024 puolella ja sen lasku on pysähtynyt vuoden 2025 aikana. Aktivointiasteen laskua selittävät esimerkiksi se, että tiettyjä lakisääteisiä palveluita on lakkautettu (palkkatuen rajoittaminen julkisella sektorilla sekä vuorotteluvapaasijaisuus), jonka lisäksi työllisyysalueiden omat, ei-lakisääteiset, palvelut eivät tilastoidu aktivointiasteeseen. Hyvinvointialueet ovat lisäksi vähentäneet kuntouttavan työtoiminnan tarjontaa, joka näkyy suoraan aktivointiasteen laskuna. Kuntien valtionosuusjärjestelmä ei myöskään tunnista kuntien omia, ei-lakisääteisiä, työllisyyspalveluita. **Aktivointiasteen perusteella ei siten voida päätellä, että kunnat ja työllisyysalueet olisivat ajaneet alas työllisyyspalveluita.**

2) Esimerkiksi KEHA-keskuksen työllisyyskatsauksen ja Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen työttömien määritelmät eroavat toisistaan. Tämä takia työttömyydessä on, lähteen riippuen, tasoeroa. Julkisuudessa liikkuneet arviot työttömyyden kehityksestä perustuvat pääsääntöisesti tulkintaan suppean työttömyyden muutoksesta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Mikko Mehtonen

Kehittämispäällikkö